

Шундай қилиб, болалар фаровонлигини таъминлашда таъминлаш жисмоний ва маънавий жиҳатдан соғлом давлат ва жамоат ташкилотлари ўртасидаги узвийлиқни фарзандларни вояга етказиш имконини беради.

Адабиётлар

1. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. / “Халқ сўзи”. 2016 йил 15 декабрь.
2. 1966 йилги Фукаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро Пакт. // Ўзбекистон Республикаси ва инсон ҳуқуқлар бўйича халқаро шартномалар. Инсон ҳуқуқлари бўйича универсал шартномалар. -Т.: “Адолат”, 2002. 54- б.
3. 1989 йилги Бола ҳуқуқлари тўғрисида Конвенция. Ўзбекистон Республикаси ва инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар. Инсон ҳуқуқлари бўйича универсал шартномалар. -Т.: “Адолат”, 2002. 117- б.
4. Бола ҳуқуқлари тўғрисида Конвенция. Ўзбекистон Республикаси ва инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар. Инсон ҳуқуқлари бўйича универсал шартномалар. -Т.: “Адолат”, 2002. 117- б.
5. Балогатга етмаган болалар ҳуқуқларига оид халқаро ҳужжатлар. / Масъул муҳаррир А.Х.Саидов таҳрири остида. - Т.: Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий Маркази, 2002. 232-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада болалар фаровонлигини таъминлаш, бола фаровонлигининг таъминланишида педагог, ота-она ва маҳалланинг иштироки, бу масалада оиланинг, бола яшаётган муҳитнинг ижобий - тарбиявий аҳамияти сўз этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о благополучии детей в семье, участии педагогов, родителей и махаллы в обеспечении благополучия ребёнка, и воспитательной роли окружающей среды.

SUMMARY

The article focuses on the issues of creating well-being of children in the family, the participation of teachers, parents and mahalla in the solution of these problems, and educational role of the environment.

ЖАС ӨСПИРИМЛЕР МИНЕЗ-КУЛҚЫНДАҒЫ БАЗЫ БИР МАШҚАЛАЛАР

А.Қ.Қадрекова- ассистент оқытыўшы

М.Сабинова – ассистент оқытыўшы

Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: кризис ҳолати, аффект, салбий хулқ-атвор, ўқитувчи, мактаб, коррекция, қайта тарбиялаш.

Ключевые слова: кризисная ситуация, аффект, негативное поведение, учитель, школа, коррекция, переобучение.

Key words: the crisis situation, affect, negative behavior, teacher, school, correction, reeducation.

Жас өспиримлер минез-кулқы оғада бай машқалаларға ийе. Бала гейде хәдден тыс еркелетип өсирилсе, оның ерки бос болып, тез өкпелеўшилиқ белгилерине ийе болады. Ал, өкпелеўшилиқ өжетлик, хәкислениў минез-кулқының бир қәлипте болмаслық кубылыслары жүзеге келген оқыўшыларды тарбиялаў қыйын кешетуғынлығы мәлим. Унамсыз минез-кулқылы белгилер дегенде биз балалардың қандай да бир жеке зәрүрлиги, талабы менен бул талаптардың орынланыўы арасында конфликттиң пайда болыўынан жүзеге келген сезим-туйғыларды түсинемиз. Бундай сезимлер баланың өзи ушын әҳмийетли, керекли болған ислерге умтылыўлары қанаатландырылмаған жағдайда жүзеге келеди.

Бундай гезлерде бала минез-кулқында кишигирим аффектлик-руўхый қысыныспаға түсиў, наразылық билдириў кубылыслары да орын алыўы мүмкин. Бул сыяқлы сезим туйғы баладағы өспиримлик дәўирде тез хәм бирден, ашыўланыў нәтийжесинде өтеуғын қысқа мүддетли эмоциональ жағдай есапланады. Аффектлик жағдайда мәлим дә-режеде ишки органлардың хызмети өзгерип, баланың ақыллылық шегарасы тарайып, өз минез-кулқын бақлаў қәбилети пәсейеди. Көпшилиқ ўақытта бул жағдайлар балалардағы нерв системасының эзиллигинен яки ерктиң босасыўынан ибарат психопатологиялық жағдайларда жүз береди.

Өдетте, киши жастағы оқыўшыларда сабақты жақсы оқыў, балалар жәмәетинде мүнәсип орын ийелеў хәм ай-наласындағы адамлар менен мәлим дәрежеде өз ара байланыс жасаўға умтылыўлар күшли болады. Баланың умтылыўлары менен оның бул талабының қанаатланыўын тәминлей алатуғын қәбилети, мүмкиншилиги арасындағы сәйкес келмеўшилиқ жүз бергенде, қанаатландырылмаған талаптар унамсыз аффектли сезим-туйғыларды пайда етиўи мүмкин. Баланың умтылыўы, ол қалай болмасын ерисиўи зәрүр болған табыслар, оның бурынғы ислери нәтийжесинде ерискен табысларына өзи берген баҳасына, яғный өзін-өзи баҳалаўдағы өтмиш тәжирийбелерине тийкарланады. Бала өзін-өзи баҳалаўға әдетленип қалғанлықтан, онда бул әдетти сақлап қалыўға хәм бәрқулла табысқа ерисиўге ықлас артады. Баланың бул талаптарын әмелге асырыўы мүмкин болмай қалған жағдайларда наразылық пайда болады. Ал, оның бул талабын әмелге асыра алмаслығын тән алыўы бала ушын өзіндеги мәлим әдетке, яғный өзін-өзи баҳалаўға қарсы барыўы болып табылады. Буны ол қәлемейди хәм буған жол қойғысы келмейди. Мине, баладағы кризислик жағдайдың келип шығыў себеплеринин бири.

Бала өз талаптарының әмелге асыўының илажы жоқлығын сәтсизлик деп түсинеми, буған орынсыз тәсирлениў пайда болады. Ол бул фактты я бийкарлайды яки оны шынылыққа туўры келмейтуғын себеплер менен ақлап, дәлиллейди. Бала жүз берген жеңилис яки сәтсизликти өзи-

нин укыпсызлығынан көрмей ал, басқа себеплер менен түсиндириўге хәрекет қылады.

Бундай минез-кулқы көринислери баланың сәтсизликлерден орынсыз тәсирлениўиниң ақыбетин есапланады. Себеби, бала өз талабына қарама-қарсы келетуғын тапсырманы орынлай алмаған, мәселени натуўры шешкен, өзи ойлаған хұрметке ылайық бола алмаған, хәм усы сыяқлы талаптары әмелге аспаған минез-кулқы көринислеринин бири -өкпелеў, қапа болыў жүзеге келеди. Оның қәлеген нәрсесиниң иске аспай сәтсизликтин жүз бериўин ол басқалардың наҳақлығы себепли усындай болды, мени басқалар түсинбеди маған надурис баҳа берди хәм мени шетлетти деп есапланды. Хәттеки талқылаў кетип атырғанда бала жәнжеллесип, қырсығыў, өжет минез-кулқын көрсетиўи мүмкин.

Баланың орынсыз ашыўланыўы, өз гезегинде, этирапындағылардың буған қатнаста пикир билдириўине себеп болады. Бул баланың унамсыз минез-кулқы сезимин және де күшейтеди. Бала өз исиниң қәтелигине өзи гұналы екенлигин бийкарлап, қалай болмасын өзін ақлаўға сылтаў излейди, табысқа ересе алмағанына этрапындағы адамлар, себепши деп түсинеми. Баладағы бул надурис түсиниў ойлағаны әмелге аспағанда өзине беретугын баҳасын, умтылыўларын пәсейтпеслик имканиятын беретугын қорғаныў куралы сыпатында жүзеге келеди. Өз қәтешилигин тән алмайды, яғный надурис түсиниў балаға өзиниң босаңлығын, укыпсызлығын, күши жетпейтуғынын ойына келтирмей қояды. Жөнсиз болса да өзиникин мақуллауға умтылады.

Унамсыз руўхый қысыныспаға түсиў, наразылық билдириў баланың орталықта тутқан дәрежеси менен байланыссы. Баланың орталықта тутқан орны оның басқа балалар менен жеке қатнасы қандай екенлиги, бул байланыслар неге тийкарланғанлығы, оның қандай характерге ийе екенлиги, баланың өз ишиндеги басшысына бойсыныўы хәм оның өзиниң басшылық ете алыў укыбы, шөлкемлестиріўшилиқ шеберлигиниң дәрежеси орынлаған исиниң сыпаты т.б. байланыссы болады.

Балалардың унамсыз минез-кулқын үйрениўде алды менен балада қандай жағдайда мүнәсип емес аффектлик минез-кулқы көринислери пайда болғанлығын, үлкенлер менен өз-ара қарым –қатнаста ма яки балалар менен байланысқан гезде ме, базыбир балалар менен бе, яки барлық балалар менен бе, баланың оқыўы яки басқа ислер менен байланыссы жағдайда ма қандайда бир басқа себеп пенен бе, ямаса хеш қандай себепсиз конфликтлер келип шыға ма усыларды итибарға алыў керек. Әсиресе, балада аффектлик унамсыз минез-кулқылы жағдайдың пайда болыўының өзине тән тәреплери неден ибарат, ол басқаларға, күш көрсете ме, өжетлиги, қырсықлығы басым ба, жылауық па,

яки басқа бир сезим-туйғы тәсірлерінде болама ұсыларды анықлау пайдалы.

Бұлардан тысқары, балада аффектлик кризислик минез-қулық көринислери қашан пайда болған, олардың пайда болуы не менен байланыссы, ұсыларды белгилеп алыу орынлы. Бул ұшын оқыўшыға бақлау ислерин алып баруў хэм олардың муғаллимлери менен тәрбияшыларынан, ата-аналары менен досларынан мағлұматлар топлау лазым. Шаңарақтағы, бала бақшадағы өмири үйренилип шығылғаны дурсы.

Әсиресе, унамсыз минез-қулыққа ийе баланың басқа балалар менен өз ара мүнәсәбетин анықлау қанша зәрүр болса, балалардың класстағы өз ара байланысларының улыўма белгилерин анықлау да соншалы зәрүр.

Бала өмириндеги унамсыз минез-қулықтылық жағдайларды үйрениўде шаңарақтың хызметі оғада әхмийетли. Инсаннның қәлипlesiўи хэм жәмийетlesiўи шаңарақ ағзалары менен қарым-қатнас процесинде бирге түсинисип баруўында әмелге асады. Шаңарақ-репродукциялық, тәрбиялық психотерапиялық ўазыйпаларды орынлайды. Шаңарақ хэм оның ағзалары жеке адамның-баланың қәлипlesiўине мораллық-психологиялық орталық пайда этиў арқалы тәсир етеди.

Баладағы унамсыз минез-қулықтың алдын алыу ұшын алды менен тәлим беріу бағдарына итибар қаратуў зәрүр. Оның тәлим-тәрбиясына дыққатлы қарау әхмийетли. Ал, психологиялық бағдарда шаңарақта кризислик дәуирлерде балаға зәрүр микроорталықты пайда этиўге көмекlesiў, оған психологиялық тәсир жасау нәтижесинде адамлар арасындағы мүнәсәбетлерин коррекциялау және өз-ара қарым-қатнасын, шөлкәмлестириў ислеринде хәрқыйлы тәрбиялық тәсирлер тийгизиўге жәрдемlesiў зәрүр.

Бул бағдарлар бойынша балаға жәрдем көрсетиўде шаңарақтың жәмийетлик жағдайын, шаңарақ қурамының қоспалылығын, ондағы натуўры психологиялық орталықты хэм шаңарақ түрин есапқа алыу керек.

Шаңарақтағы қыйын балалар тәрбиясындағы минез-қулықты жақсылау ұшын көбирек психологиялық характерде ис алып баруў зәрүр. Әсиресе шаңарақ бала өмириндеги жүз беретугын жәмийетлик нұқсанлар хэм жәмийетке үйлесимсизлик пенен байланыссы балалардың орталықтағы жәмийетлик байланысларының тийкарғы белгилери алды менен оның шаңарақ хэм мектептен беziўи хэм узақласа баслауы менен жүзеге келеди. Усы себепли бул жатырқаушылықты сапастырыў ұшын баланы унамлы жәмийетлик тәжирйбе топлауға жәрдемлестетуын жәмийетлик әхмийетли мүнәсәбетлер дизимине итибар беріўден ибарат. Бул ўазыйпаны шешиў семья, мектеп тәрбиясы шәраятларын жақсылау менен биргеликте тәрбиясы қыйын өспирим балаларды индивидуал психопедагогикалық коррекциялау, сондай-ақ оның дослары арасындағы орнын тиклеўге қаратылған илажлар машқаласын шешиўди нәзерде тутады.

Бала өмириндеги кризислик жағдайлар хэм минез-қулықындағы көринислер көпшилик жағдайда баланың мектепке шекемги дәуиринде шаңарақта алған тәрбиясында кемшиликлер болғанлығынан келип шыққанлықлары байқалмақта. Балалар өз тикелерине ерисиў дәрежесинде болуўға имканият беретугын жағдайлардың болмағанлығы хэм өзлериниң жоқары дәрежедеги талаптарға жуўап бере алмағанлығы себепли, оларда өзине өзи, жоқары дәрежеде баха беріу орын алыуы мүмкин. Бул өзине өзи жоқары баха беріу жағдайы баланың нормал, тыныш турмысын өзгертип жибереди, олардың турмыслық зәрүр болған мұтәжликлерин қанаатландыруўға кесент береді хэм оларда аффектлик-руўхый қысыныспаға түсиў, кризислик сезим туйғылардың пайда болуўына алып келиўи мүмкин.

Айырым оқыўшылардың жаңадан таза мектепке яки биринши классқа келген ўақытларында аффектлик сезим-туйғыларға, кризислик жағдайларға, жеке сезим-туйғылары, уқыпшылықлары жаңа коллективтеги балалар тәрпинен жоқары бахаланбағанлықтан, олар класс жәмәетиниң жақсы мүнәсәбетлерине, жолдасларының меҳир-мухаббаты хэм хұрметине ересе алмағанлығы нәтижесинде ашыўланып, унамсыз сезимге бериледи. Бундай мүнәсәбетлерге олар мектепке келместен бурынғы баскышта-шаңарақта әдетленип қалғанлықтан жүз береді. Бул балалардың өзлери кәлеген дәрежени, абырайлы орынды ийелеўлерине иркиниш жасап характеринде қәлипlesiў қалған бул сыяқлы унамсыз

қылықлар, оларды адамларға хэм мийнетке қатнаста надурис мүнәсәбетте болуўға алып келди. Бул жағдайлар тәрбиясы аўыр кризислик жағдайға ийе балаларда аффектлик сезим туйғыларды хэм өз имканиятларына баха беріўде турақсызлықты келтирип шығарады.

Бул гезлерде балада өз қәбилетине муғаллим тәрпинен жоқары баха беріўден тәсирлениў ақыбетинде намақул минез-қулық белгилерин де пайда этиўи мүмкин. Муғаллимлер тәрпинен баланың имканиятларына артықша баха берилиўи, орынсыз марапатлаулар оның гейде унамсыз хәрәкетлерин асыруўына, илгерилетиўине ийтермелеўи мүмкин. Усындай жағдайларға бола өзиниң ис хәрәкетлеринде бәрқулла сәтсизликлерге дус келиў хэм қойылған талаптарды орынлай алмасушылық балада унамсыз аффектлик сезим-туйғылардың келип шығуўына себепши болды. Муғаллим баланың объектив имканиятларына сай баха бере баслағаннан кейин бул аффектлик минез - қулықтар әсте өз орнына түсе баслайды. Бул сыяқлы унамсыз жағдайдан қутылыўға ерисиў баладағы өзине жоқары дәрежеде баха беріу хэм унамсыз минез-қулық көринислери менен байланыссы болған аффектлик жағдайлардың әдетке айланып кетпей атырып, бекемленип турақласпастан бурын алдын алыў болып есапланады.

Усыны да ядта сақлау керек, баланың талап, тилеги менен оның қәбилети, мүмкиншилиги ортасында қарама-қарсылық болуўи аффектлик сезим-туйғының, кризислик минез-қулықтың жүзеге келиўи ұшын бәрқулла тийкар бола бермеслиги мүмкин. Гейпара оқыўшыларда жәмийетлик ислер тараўында да, оқыў ислеринде де өз қәбилетине қарағанда көп парық қылатуын өзине деген исеним бар болуўшылығы ушрасады. Бундай жағдайда балада аффектлик сезим-туйғы, шеп минез-қулық белгилери пайда болмауы итимал. Нәтижесінде, балада аффектлик сезим-туйғылардың жүзеге келмеўи ұшын онда мәлим дәрежедеги өзине-өзи баха беріўде өзгерис, ойланыў жүз беріўи әмелге асады.

Сондай-ақ, баладағы аффектлик сезим-туйғылар олардың хәр қандай талаптарын емес, ал өз жеке басында айрықша әхмийетли болған талаптарының қанаатландырылмағанлығы себепли жүзеге келиў көринислери де ушрасады. Хәр бир оқыўшы өзиниң дос-яранлары арасында мәлим бир орынды тутуўға умтылады хэм бул умтылыў баланың турмыста тутқан орны менен байланыссы болып, оның әмелге асыўы бул баланың эмоциональ жағдайын, өзине қанаатланушылық белгилерин тәмийинлейди. Усы себепли балалардың коллективте мәлим бир орынды ийелеўге умтылыўы оғада әхмийетли есапланады хэм бул дәрежеге ерисиў мүмкин болмай қалған жағдайда ол бала оғада қыйын аффектлик сезим-туйғыға түсип қалуўы орын алған. Бул жағдай балалардың орталықта мәлим бир орынды ийелеўге умтылыўы тосыннан пайда болған жағдай есапланылмай, ал бул сол баланың шаңарағында тутқан орнына, көрген тәрбиясы хэм жағдайына, яки бул мектепке келемен дегенше оқыған жәмәетинде ийелеп келген орнына байланыссы жүзеге келиўи мүмкин. Балалардың талаптарының орынланбауы, әмелге асырылмауы әхмийетли бир нәрсени жойтқандай болып сезиледи. Усы жағдайлар балалардың кризислик дәуиринде айрықша есапқа алынуўы лазым.

Қайсы бир бала болмасын өзине жәмәәт ишинен мәлим бир жуўапкерли, басқалардың өзине дыққатын тартатуын ис тапсырылуўына, тең құрбылары ортасында айрықша орын тутуўына умтылады. Бундай жағдай көпшилик ўақытта киши жастағы оқыўшылар арасында жийи ушырасып, олардың өз жолдаслары менен жақсы мүнәсәбетте болмағанлығы себепли орталықта рәсмий орын ийелеўге умтылыўлары жүзеге келетуғынлығы сезиледи. Гейде сол балалар өз тең құрбылары менен жақсы мүнәсәбетлер орнатқаннан кейин жәмийетлик ислерге қызығуўды хэм оған умтылыўды тоқтатып яки пәсейитип қояды.

Аффектлик сезим-туйғылар хэм унамсыз минез-қулықлардың жүзеге келиў себеплери де дыққатқа ылайық. Аффектлик сезим- туйғылар көпшилик жағдайда басқа балалар менен жәнжеллесиў урысуў жағдайларында, өз ара келисе алмаслықларында, зорлық көрсетиўде, қопаллық қылықларында жүзеге келетуғыны мәлим. Аффектлик сезим – туйғылардың бул улыўма, барлық балаларға тийисли болған, әсиресе киши жастағы мектеп оқыўшыларына тийисли болған көринислери. Биз тәрбияшы-устазлар тәлим-тәрбия исинде бул машқалаларға айрықша дыққатлы қарауымыз лазым.

Әдебиетлар

1. Ғозиев Э.Ғ. Психология (Еш даврлари психологияси). -Т.: «Ўқитувчи». 1994.

2. Махсудова М.А. Мулоқот психологияси. -Т.: 2006.

3. Флэйк-Хобсон К., Робинсон Б.Е., Скин П. Мир входящему: Развитие ребёнка и его отношения с окружающими. -М.: 1992.

РЕЗЮМЕ

Мақолада болалардаги салбий ҳуқ –атворнинг пайдо бўлиши ҳолатлари ва уни бартараф этиш чоралари, бу масалада оиланинг, бола яшаётган муҳитнинг ижобий ва салбий тарбиявий аҳамияти сўз этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о причинах негативного поведения детей, и мерах по решению этой проблемы и о воспитательной роли семьи и воздействию окружающей среды на решение этой проблемы.

SUMMARY

The article is devoted to the reasons of negative behavior of children, the measures of solving this problem, the educational role of a family and influence of environment on the solution of this issue.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА БАДИЙ ТЎГАРАКЛАР ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛИЙ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТАЛАБЛАРИ

Ш.Мустафаев - катта ўқитувчи

Самарқанд давлат университети

Таянч сўзлар: бадий тўғарак, машғулот, ташкилий-педагогик, методик, самарадорлик, йўриқнома, журнал.

Ключевые слова: художественный кружок, упражнение, организационно-педагогический, методический, продуктивность, инструкция, журнал.

Key words: artistic circle, exercise, organizational-pedagogical, methodical, productivity, instruction, journal.

Муҳтарам Президентимиз Ш.М.Мирзиёев Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги “Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови.” маърузасида “Бугунги кунда ён-атрофимизда диний экстремизм, терроризм, гиёҳвандлик, одам савдоси, ноқонуний миграция, “оммавий маданият” деган турли бало-қазоларнинг ҳавфи тобора кучайиб бораётганини ҳисобга оладиган бўлсак, бу сўзларнинг чуқур маъноси ва аҳамияти янада яққол аён бўлади. ҳақиқатан ҳам, ҳозирги вақтда ёшлар тарбияси биз учун ўз долзарблиги ва аҳамиятини ҳеч қачон йўқотмайдиган масала бўлиб қолмоқда” деб алоҳида таъкидлаб ўтган эди [1:2].

Шунингдек, “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари туғрисида”ги ПҚ-2909- сон қарорининг 2017-2021 - йилларда олий таълим тизимини комплекс ривожлантириш дастурини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар комплексининг VI-бандида “Олий таълимни маънавий-ахлоқий такомиллаштириш ва тарбиявий тадбирлар натижадорлигини ошириш” алоҳида таъкидлаб ўтилган [2:25].

Бугунги кунда республика олий таълим муассасаларида 180 дан ортиқ бадий тўғараклар фаолият кўрсатмоқда. Ўтказилган тадқиқотлар ва тажриба-синовлар жараёнида бадий тўғараклар фаолиятида қатор ташкилий-педагогик меъёрий ҳужжатлар, норматив ҳужжатларда ягона ёндашувнинг етишмаслиги аниқланди. Бу ҳолатлар, жумладан тўғарак раҳбарлари фаолиятини илмий асосда ташкил қилишдаги ҳар хилликлар бадий тўғараклар машғулотларини методик таъминлашга ҳалақит бериб, машғулотлар самарадорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда эди. Ана шу илмий-услубий муаммони ҳал қилиш мақсадида амалиётда ҳамда бошқа вазирликларда амалда бўлган тажрибаларни, манбаларни ўрганиш натижасида олий таълим муассасаларидаги бадий тўғараклар фаолиятини ташкил қилишни методик такомиллаштириш мақсадида Намунавий йўриқнома ишлаб чиқилиб, тажриба-тадқиқот тўғаракларида синовдан ўтказилди.

Маълумки, олий таълим муассасаларининг бадий тўғараклари олий таълим тизимида олиб бориладиган тарбиявий ишларнинг бир бўғини ҳисобланади. Шу боис бадий тўғараклар ўз зиммаларига юкланган вазифаларни бажариши ва фаолиятлари давомида таълим-тарбия ишини режалаштириши, ўқув-педагогик жараёни олиб бориши, тўғараклар ишларини юритишни ташкил қилиш билан боғлиқ ишлар меъёрий ҳужжатларда ўз аксини топади. Бу ҳужжатлар тўғаракларда амалга оширилаётган таълим-тарбия ишларини сифат жиҳатдан тавсифлаб берувчи ва тартибга солувчи омилдир.

Тўғарак машғулотлари журнали – бадий тўғаракларнинг асосий ўқув-педагогик ҳужжатларидан бири ҳисобланади. Айни вақтда бу журнал - давлат молиявий ҳисобот ҳужжати ҳисобланади. Уни ҳар бир тўғарак раҳбар томонидан тўғри юритилиши олий таълим муассасаси маънавий-маърифий ишлар бўйича проректори ҳамда Маънавият ва маърифат бўлими томонидан мунтазам назорат қилиб борилади ва сақланиши таъминланади.

Бадий тўғаракларнинг журналлари ўқув йилига мўлжалланган бўлиб, олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланган намунавий шаклда ҳар бир тўғаракда юритилиб, журналнинг сақланиш муддати 20 йил ҳисобланади.

Биз томонимиздан ишлаб чиқилган йўриқномада олий таълим муассасалари тўғарак машғулотлари журналларини юритиш бўйича намуналар таклиф этилди. Жумладан, олий таълим муассасаларида тўғарак машғулотлари журналнинг юритилиши муайян бадий тўғарак мисолида кўрсатилиб, журналдаги айрим саҳифа ва жадвалларнинг юритилиши бўйича барча тўғараклар учун хос бўлган хусусиятлар ва мисоллар кўрсатилди. Масалан, тўғарак машғулотлари журналнинг бошланиши “Тўғарак машғулотлари ишини ҳисобга олиш журнални юритиш бўйича кўрсатмалар” деб номланиб, тўғарак раҳбарларига машғулотлар журнални юритишга доир 11та кўрсатма баён қилинди. Тўғарак машғулотлари журналнинг кейинги саҳифаси “Тўғарак ишини ҳисобга олиш журнали” деб номланади. Унда тўғарак номи, тўғарак раҳбарининг фамилияси, исми, отасининг исми, ўқув йили, тўғарак манзили ёзиб қўйилди.

Ҳар бир тўғаракда аъзолар билан маслаҳатлашган ҳолда сардор белгиланиши қайд этилгани ҳолда “Тўғарак аъзоларининг сардори” деган бандига тўғаракда нечта гуруҳ бўлса, тўғаракдаги ҳар бир гуруҳнинг сардорлари фамилияси, исми навбат билан ёзилади. Масалан, тўғаракда 3 та гуруҳ бор. Ушбу бандга 3 та тўғарак гуруҳининг сардорлари исм-шарифлари ҳар бир гуруҳ каторига алоҳида-алоҳида ёзилиши кўрсатиб берилди.

“Тўғаракнинг мақсад ва вазифалари” деган бандига тўғаракни ташкил этилишидан кўзда тутилган мақсад ва вазифалар қисқа ва лўнда тарзда ёзиб қўйилади. “Тўғарак машғулотларининг жадвали” иккита (ҳафта кунлари ва гуруҳлар кўрсатилган) жадваллардан иборат бўлиб, биринчиси “1-йрим йиллик” жадвали, иккинчиси “2-йрим йиллик” жадвалидир. Ушбу жадваллар тагида “Жами _____ соат” деб номланган банд берилади ва мазкур бандга тўғарак раҳбарининг ҳафталик юклагаси (соати) ёзилади. Тўғаракнинг “1-йрим йиллик” жадвали ва “Жами _____ соат” деб номланган бандлари ўқув йилининг сентябрь ойи иккинчи ўн кунлигида, “2-йрим йиллик” жадвали ва “Жами _____ соат” деб номланган